

Й.С. ВИСОЧАНСЬКИЙ, кандидат сільськогосподарських наук,
Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН

СУЧАСНИЙ СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗАХОДИ ПО ПОКРАЩЕННЮ ПЛЕМІННИХ ЯКОСТЕЙ І ЗБЕРЕЖЕННЮ ГЕНОФОНДУ БУРОЇ КАРПАТСЬКОЇ ПОРОДИ ВРХ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ²⁰

Досліджено сучасний стан, вирощування, збереження бурої карпатської породи ВРХ у гірській зоні Українських Карпат Закарпатської області. Вивчено рівень наявності, продуктивності, плодючості, розвитку екстер'єру корів цієї породи та динаміку росту ремонтних телиць в умовах гірської зони Українських Карпат Закарпатської області.

Буро-карпатська порода, збереження, генофонд, корова, плодючість, продуктивність.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань агропромислового комплексу України є забезпечення населення високоякісними, екологічно чистими, дешевими продуктами харчування тваринного походження як важливим джерелом тваринницького білка.

У веденні особистих господарств населення задіяна третина економічно активного населення області. Закарпаття є одним із регіонів України, в якому переважає сільське населення (63% при 32,2% у середньому по Україні).

Сьогодні дрібні особисті господарства населення виробляють 94,6 відсотки валової продукції сільського господарства.

Бура карпатська порода ВРХ - одна з малочисельних і молодих порід молочно-м'ясного напрямку продуктивності, затверджена в 1972 році. Різні екологічні та кормові умови для худоби у гірських зонах вплинули на формування і будову її господарсько - корисних ознак і, як наслідок, сформувалися два типи бурої карпатської породи: низинний – тварини більші на зріст, менш широко тілі, гірський - тварини менші на зріст і більш широко тілі, м'ясні якості задовільні. Тварини цієї породи мають міцну конституцію, стійкі до захворювання, у корів високі материнські якості, добре виражені ознаки молочності, добре пристосовані до місцевих умов, чутливі до поліпшення умов утримання і годівлі.

Сучасна бура карпатська порода створена в результаті складного відтворювального схрещування місцевої бурої худоби «рижка» та «мокань» із завізними плідниками культурних порід альпійського походження: горноінської, монтафонської, швіцької і частково з альгауської. Формування бурої карпатської породи відбувалося в гірській зоні з використанням високогірних пасовищ альпійського типу.

Мета і завдання. Основним критерієм при збереженні генофонду породи є підбір тварин за станом здоров'я, міцністю конституції, відтворювальною здатністю, з високо генетичними задатками як жіночої, так і чоловічої статі, що забезпечить в кожному наступному поколінні постійне підвищення життєздатності потомства і міцності його конституції, збереженню основних ознак, створених в процесі еволюційного використання тварин.

Результати дослідження. За результатами наукових досліджень в останні роки різко погіршився рівень матеріально-технічного забезпечення гірського села, внаслідок чого відчутно похитнулася кормова база (50%) для тваринництва, відповідно і знизилось виробництво продуктів тваринництва і зменшувалося і зменшується основна маса маточного поголів'я великої рогатої худоби.

Ситуація, що склалася, сприяє ще й тому, що до 80% рослинного покриття кормових угідь, зокрема і сіяних лук, використовується екстенсивно. Внаслідок цього вони зазнають значної деградації, а практичних заходів по їх поліпшенню і зміцненню кормової бази не вживається.

При існуванні колективних господарств (в Радянські часи) питання про відтворення поголів'я як в громадському, так і в індивідуальному секторах знаходилося на контролі спеціалістів з тваринництва господарств, обласного племінного об'єднання та ветеринарної служби.

Ліквідація (розпаювання) колективних господарств в більшості сільськогосподарських підприємств, після реформування, призвела до нестачі кваліфікованих кадрів, внаслідок чого процес відтворення поголів'я ВРХ став не контрольованим.

Спостерігається тенденція до значного зниження обсягів штучного осіменіння маточного поголів'я. Зокрема, торік штучно осіменено корів у всіх категоріях господарств гірської зони лише 9,6 тис голів від загальної кількості 37,8 тисяч корів.

В області зареєстровано 87 пунктів штучного осіменіння тварин, в тому числі 37 у гірських районах, де на превеликий жаль працює біля 40%. Техніки штучного осіменіння пенсійного віку, заробітна плата досить низька, пункти штучного осіменіння не відповідають сучасним вимогам.

Дослідження останніх років показали, що із-за кризового стану у державі, нестабільності, проявилася висока смертність знаючих селян у веденні домашнього господарства та відсутності знарядь праці для полегшення роботи при заготівлі грубих кормів і догляду за тваринами, знаючих зооветеринарних спеціалістів, техніків штучного осіменіння

маточного поголів'я, пунктів штучного осіменіння, племінних бугаїв - поліпшувачів для парування корів та телиць, безсистемне та неграмотне використання сперми бугаїв різних порід при штучному осіменінні, парування корів та телиць бугаями невідомого походження призвело до строкатості породи і вкрай низької продуктивності ВРХ.

Не зважаючи на все це, на сьогоднішній день у особистих господарствах населення гірських районів розводиться і вирощується ВРХ - 37,8 тисяч голів, в тому числі корів бурої карпатської породи – 18,2 тис. (48,4 %), корів чорнорябої породи – 9,3 тис. (24,6 %), корів симентальської породи – 7,4 тис. (19,5 %), помісних корів різного відріддя 2,8 тис. голів (7,5 %) голів.

По збереженню генофонду та покращенню племінних якостей бурої карпатської породи ВРХ щорічно проводиться широко масштабна клопітка робота по відборі маточного поголів'я з високо генетичними задатками.

За період проведення науково - дослідних робіт створені групи (племінне ядро) корів кращої молочної продуктивності (рекордисток до 760 голів), які є фундаментом селекційно-племінної роботи, а також корів бугай виробничої групи з метою отримання від них бугаїв - плідників власного відтворення, які використовуються у паруванні корів та телиць бурої карпатської породи там, де відсутні пункти штучного осіменіння, що дає можливість покращити селекційно-племінні якості бурої карпатської породи та збереженню генофонду даної породи.

Жива маса маточного поголів'я I – і лактації 376- 400, II - і лактації 395-410, III – і лактації 410-420 кг.

Добовий надій молока залежить від умов утримання, годівлі, випасання та сезону. Найвищий надій молока 13-15 кг в добу в літній (травень-серпень) періоді.

Молочність корів збільшилась з 2650 до 3650 кг. і більше, покращилась жирність молока на 0,27%.

Середньо-добові прирости ремонтного молодняка складають у віці 6 місяців 560-641 гр., у 12 місяців 558-561 гр., у 18 місяців 498-513 грамів.

Вихід телят на 100 корів складає 98%, збереженість телят - 98%, жива маса новонароджених теличок - 26-28 кг., бичків - 31 – 36 кг.

Створено племінне ядро корів (до 760 голів) бурої карпатської породи з задатками молочної продуктивності до 3250 кг. і більше, жирністю - 3,70%, з високими технологічними якостями, отримано від них племінних тварин: нетелі –121 голова, телиць до року – 126, телиць старше року –129, бичків до року – 124, бички старше року – бугаї поліпшувачі, які використовуються в паруванні 47 голів.

Висновки. Для покращення ситуації у скотарстві з метою збереження генофонду та покращення селекційно-племінних якостей бурої карпатської породи першочерговим завданням на сьогоднішній час (2016 рік) має бути: оптимізація поголів'я корів та підвищення рівня і якості годівлі худоби. Адже продуктивність тварини залежить на 70% від

кормової бази, 20% від генетичного потенціалу тварини та 10% від племінної роботи.

Річний рівень годівлі корів повинен бути доведений до 45-60 ц. к. од. на 1 голову, що забезпечить одержання 3500-4000 кг молока на рік і дозволить зменшити на 9-16% витрати кормів на виробництво центнера молока.

Для кращого розвитку скотарства в Закарпатській області необхідно здійснити комплекс організаційно – господарських заходів: провести корінне покращення системи кормо виробництва з обсягом заготівлі не менше 45-60 центнерів кормових одиниць в рік на 1 умовну голову. Збільшення виробництва кормів слід здійснювати за рахунок окультурення та посівів злаково-бобових травосумішок з високим вмістом протеїну; прогресивною енерго - та ресурсозберігаючою технологією годівлі молодняка і корів в літній період повинен стати створення культурних і поліпшених існуючих пасовищ з розрахунку 0,3-0,5 га на корову, та 0,1- 0,15 га для молодняка до року, і 0,23-0,3 га старше року; для забезпечення прискореного розвитку скотарства та нарощування чистопородного буро-карпатського поголів'я з високопродуктивними якостями повинно бути інтенсивне відтворення тільки за рахунок запровадження штучного осіменіння корів високоякісною спермо продукцією від племінних бугаїв бурої карпатської породи; селекційно племінну роботу у скотарстві проводити шляхом організації асоціації або кооперації особистих господарств населення; для комплексної оцінки корів по продуктивності, екстер'єру є доцільним створення контролер - асистентської служби, яка б проводила щорічну їх оцінку; проводити щорічний відбір корів за найкращими господарсько-корисними ознаками для отримання від них ремонтного молодняка і подальшого його вирощування; проводити щорічний відбір корів для бугай-виробничої групи з метою отримання від них бугаїв-поліпшувачів відомого походження; відновити і удосконалити систему оцінки бугаїв – плідників за якістю нащадків; відновити і удосконалити систему утримання, вирощування бугаїв – плідників до 5-ти-річного віку; для парування корів та телиць використовувати лише бугаїв – плідників, вирощених у племінних репродукторах (при їх наявності) з розрахунку одного плідника на 70-80 маток; при відсутності пункту штучного осіменіння для парування корів та телиць використовувати лише бугаїв – поліпшувачів,отриманих від корів бугай виробничої групи з відомим походженням; для природного парування корів і телиць не допускати доморощених бугаїв-плідників з відсутнім походженням, які можуть привести до зниження продуктивності захворювання тварин; удосконалити роботу лабораторії по визначенню кількості і якості молока; провести підготовку кадрів (техніків штучного осіменіння тварин); створити мережі приймальних пунктів молока в кожному районі; забезпечити чіткий зоотехнічний облік тварин згідно з встановленими нормами; дотримуватись відповідних ветеринарно-санітарних вимог.

Бібліографічний список

1. Васильківський С.Б. Збереження сірої української породи в степах Херсонщини / Васильківський С.Б., Фурса Н.М.//Тваринництво України. - 2002.- № 5.- С.5-6.
2. Вороненко В.І. Збереження генофонду сірої української породи великої рогатої худоби / Вороненко В.І., Омельченко Л.О., Фурса Н.М., Макарчук Р.М. // Науковий вісник «Асканія-Нова».- 2011. – Вип. – 4. С.73-83.
3. Первак Я.І., Король В.І. Підвищення продуктивності і племінних якостей бурої карпатської породи.- Кар. Ужгород, 1973. – 165 С.
4. Програма збереження генофонду основних видів сільськогосподарських тварин в Україні на період до 2015 року / заг. наук. ред І.В.Гузєва, консультат. та специфік. Ю.Ф.Мельника.- К.: Арістей,2008.- С.8.

Одержано редколегією 15.03. 2016 р

И.С. ВИСОЧАНСКИЙ

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ПЕРСПЕКТИВЫ ТА МЕРОПРИЯТИЯ ПО УЛУЧШЕНИЮ ПЛЕМЕННЫХ КАЧЕСТВ И СОХРАНЕНИЮ ГЕНОФОНДА БУРОЙ КАРПАТСКОЙ ПОРОДИ КРС В ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

Исследовано количество, разведение, выращивание, сохранение естественного отечественного генофонда бурой карпатской породы КРС горного типа в горной местности Украинских Карпат Закарпатской области. Установлено уровень наличия, продуктивность, плодородности, развития экстерьера коров этой породы и динамику роста ремонтных телок в условиях горной местности Украинских Карпат Закарпатской области.

J. VISOCHANSKY

MODERN STATUS, PERSPECTIVES OF THAT ACTIVITIES TO IMPROVE THE BREAKTHROUGH QUALITIES AND CONSERVATION OF THE KARPAT CROP BREEDS IN THE TRANSCARPATHIAN REGION

The quantity, breeding, growing, preservation of the natural domestic gene pool of the brown Carpathian breed of cattle of mountain type in the mountainous area of the Ukrainian Carpathians of the Transcarpathian region was studied. The level of availability, productivity, fertility, development of the exterior of the cows of this breed and the dynamics of the growth of repair heifers in the conditions of the highlands of the Ukrainian Carpathians of the Transcarpathian region have been established.